

15 LET LETECKÉ PROSPEKCE V ÚSTAVU ARCHEOLOGICKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE STŘEDNÍCH ČECH

Irena Benková

Počátky letecké archeologie, které bychom mohli spojovat s ÚAPPSC, spadají před rok 1993, tedy před vznik samotného ústavu. Ještě jako zaměstnanec Archeologického ústavu AV ČR byl Vladimír Čtverák přítomen několika letům v rámci průzkumu před stavbou dálnice D5 v úseku Bavoryně–Mýto. Náhodné lety, resp. spoluúčast na letech po vlastech českých, proběhly i v letech následujících. První pokusy o vlastní snímkování se datují do července a listopadu 1995. Tyto pokusné lety byly směřovány do Polabí (Kolínsko, Poděbradsko a Nymbursko) a Posázaví. Během nich byly dokumentovány nejen archeologické lokality, ale i architektonické památky. Fotografie jsou to opravdu jen dokumentační, ale prokázalo se, že znalost terénu ze země je ve vzduchu velmi užitečná.

Základy systematictějšímu průzkumu byly položeny v roce 1996, kdy vznikl i první pracovní tým ve složení: Tomáš Petráň – pilot, Martin Špelda – fotograf, Vladimír Čtverák – archeolog-navigátor a Irena Benková – pozorovatel (později i fotograf). I přes zaneprázdněnost jednotlivých členů fungoval tým více než čtyři roky a podařilo se získat téměř 900 leteckých snímků. Bohužel, pracovní vytížení pilota a fotografa bylo značné, a tak nejen že občas pilotoval Jan Stehlík, ale nakonec jsme byli nuceni opustit naše domovské letiště v Bystřici u Benešova a svěřit se do rukou Romana Koudelky z Aeroclubu

Obr. 1. Vladimír Čtverák, Irena Benková a Cessna na letišti v Hořovicích v roce 1996

v Jičíně a chopit se fotoaparátu sami. Od roku 2002 tedy využíváme digitální fotoaparát Olympus E1 Kit a Nikon D90 a v našem archivu je ke konci roku 2010 téměř 4 000 digitálních snímků. Od roku 2006 je naším pilotem Karel Toman z Aeroclubu Letňany. Měnily se Cessny, piloti, letiště i fotografové, ale archeologové zůstali stejní ...

Letecké snímkování vždy bylo a je pouze zlomkem a doplňkem práce archeologa v ÚAPPSC, a proto lze vysledovat propojenost létání s řešením jiných projektů. Hlavním zájmovým územím byly vždy střední Čechy, ale občas jsme zaletěli i do jiných částí Čech – na západ k Mariánským Lázním (díky spolupráci s Václavem Matouškem a identifikaci bojových pozic z doby třicetileté války), na východ a jih Čech i na Moravu za keltskými oppidy. Při leteckém snímkování se věnujeme nejen perspektivě (převážně na porostové efekty; *fotoTAB. 2*), ale také dokumentaci lokalit známých a v neposlední řadě také nemovitých památek. V prostoru letu cíleně dokumentujeme hradiště (*fotoTAB. 1*) i další památky, jako hrady, zámky, kostely, městská jádra nebo vesnice. V posledních letech jsme se zaměřili také na dokumentaci zanikající krajiny v místech budovaných nebo plánovaných rozsáhlých staveb (dálnice, železniční koridory atd.). Od roku 2005 je ÚAPPSC realizátorem mnoha velkoplošných záchranných výzkumů ve středních Čechách (dálnice, obchvaty, developerské kolonie rodinných domů, haly atd.), a tak se snažíme (pokud nám to klimatické podmínky dovolí), aby letecká dokumentace byla nedílnou součástí výzkumu (*fotoTAB. 3*).

Výsledky snímkování byly využity již při tvorbě archeologické části stálé expozice v Muzeu Českého krasu v Berouně v roce 1997. Samostatnou výstavou byly představeny výsledky z Polabí na výstavě „Kolínsko – území s archeologickými nálezy“ v Regionálním muzeu v Kolíně v roce 1999, ke které se podařilo vydat také samostatný katalog. Při realizaci projektu MK ČR „Prostorová identifikace hradišť na Berounsku a jejich zapojení do regionální turistiky“ bylo v letech 1999–2001 nashromážděno větší množství leteckých snímků z Berounska, které byly v roce 2002 prezentovány na výstavě v Berouně nazvané „Letecká archeologie v povodí dolní Berounky“. Součástí projektu „Keltská Evropa“ financovaného z prostředků Středočeského kraje v letech 2003 a 2004 byla dokumentace českých a moravských oppid. Výsledky snímkování jsou součástí stálé expozice Informačního centra keltské kultury na zámku Nižbor; naše fotografie jsou zde vystaveny spolu s kolmými leteckými snímky daných lokalit z Vojenského leteckého archivu v Dobrušce, a nabízejí tak srovnání vývoje krajiny za posledních zhruba 80 let. Z vybraných snímků byl zhotoven soubor pohlednic nazvaný „Keltská oppida Čech a Moravy“. Potěší, pokud jsou snímky z našeho archivu využity nejen v publikacích (např. Encyklopedie hradišť v Čechách, Pravěká Praha, Slované v Čechách), ale i na tuzemských (např. Tetínské křižovatky – Beroun 2009) i zahraničních výstavách (Keltové a Germáni na Labi – Drážďany 2009).

V současnosti je hlavním těžištěm leteckého snímkování dokumentace zanikající krajiny před velkoplošnými stavbami (např. optimalizace trati Benešov–Votice, rychlostní komunikace R6, okruh kolem Prahy, prostor trasy budoucí dálnice D3) a probíhajících záchranných výzkumů (Zdiby, Pitkovice, obchvaty Nymburka a Líbeznice, Brandýs nad Labem). Často nám znalost pozitivních lokalit z letadla pomáhá i v každodenní úředničtině a vyjadřování se ke stavbám. Můžeme investora lépe obeznámit s tím, že budoucí stavba je na pozitivní lokalitě a co ho vlastně čeká (např. záměr stavby kolonie rodinných domků na okraji obce Třebestovice na Nymbursku). Když najdeme chvíli, tak se snažíme o přesnější lokalizaci a systematizaci získaných leteckých fotek. Vyhodnocení a verifikace nově zjištěných pozitivních lokalit zatím nezasažených stavbou je otázkou času a třeba i námětem nejen na další článek ...

Všechno nejlepší a mnoho úspěšných letů ...

TADY BUDE RESUME